

GHEORGHE BICHIR

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA
STOLNICENI-RÎMNICU VILCEA

★

STORIE

Pe teritoriul satului Stolniceni, situat la circa 7 km sud de municipiul Rîmnicu Vilcea se află o importantă așezare civilă romană, identificată cu Buridava romană. Așezarea se găsește pe malul drept al Oltului, vis-à-vis de Combinatul chimic Govora, fiind suprapusă în întregime de actualul sat Stolniceni. Acest lucru a făcut ca cea mai mare parte din așezarea antică să fie distrusă de construcțiile gospodărești, lucrările agricole și numeroase canale (conducte) de mari dimensiuni, care alimentează combinatul cu apă din riul Olt, prin intermediul celor trei prize (stații de pompare a apei din Olt), două dintre ele instalate în perimetrul așezării civile romane. Așezarea antică se întinde pe o lungime de circa 800 m și o lățime de 350 m, fiind delimitată spre est de albia râului amintit, iar spre vest de șoseaua Rîmnicu Vilcea-Drăgășani.

În 1972, cu sprijinul autorităților județene, a fost împrejmuită cu gard din plasă de sîrmă reglunea cea mai bogată în vestigii arheologice (circa 10 000 m²), iar în 1975 s-a construit un depozit de materiale, care după terminarea săpăturilor va fi amenajat ca depozit-muzeu (fig. 1/1).

Primele sondaje arheologice, care au avut un caracter de salvare, datorită lucrărilor amintite, au fost executate de prof. D. Tudor, în colaborare cu Muzeul din Rîmnicu Vilcea, în perioada anilor 1962—1965 și 1967¹.

Din 1971, conducerea săpăturilor ne-a fost incredințată nouă, odată cu sarcina de responsabil coordonator al cercetărilor arheologice de pe Valea Oltului (sectorul Cîineni-Dunăre), cercetări determinate de amenajarea hidroenergetică a văli Oltului. Începînd cu acest număr vom publica în revista „Buridava”, rezultatele mai importante obținute în timpul săpăturilor de la Stolniceni, ca și cele privind periegeza făcută pe Oltul inferior.

Săpăturile arheologice efectuate în perioada anilor 1971—1982 la Stolniceni-Buridava au dus la identificarea a două grupuri de terme (băi). Termele mari (notate cu nr. 1) care se numără printre cele mai mari edificii de acest gen din Dacia, situate în perimetrul rezervației împrejmuite și termele mici (nr. 2) la circa 200 m mai spre nord, în punctul la „Potecă”,

1. Pentru rezultatele obținute vezi datele sintetizate la D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. IV, București, 1978, p. 214—217; Idem, *Orașe, târguri și sațe în Dacia romană*, București, 1968, p. 367—369; D. Tudor și P. Purcărescu, *Buridava*, 2, 1976, p. 41—44.

acolo unde lucrătorii de la Direcția județeană de drumuri și poduri, săpînd un canal de scurgere a apei (lat de circa 3,50 m) de la șosea în riul Olt, au distrus mai multe încăperi ale băilor.

Rezultate importante s-au obținut și în cadrul așezării civile, ele contribuind la o mai bună cunoaștere a epocii stăpînirii romane în Dacia și a istoriei patriei în general. Pe lângă complexele și materialele arheologice descoperite, de o mare importanță sînt observațiile stratigrafice, care ne furnizează date absolut noi, ce ne fac să înțelegem mai bine unele evenimente din istoria Daciei.

Cele mai vechi vestigii identificate aparțin hallstattului, respectiv culturii Ferigile și trebuie puse în legătură cu neopola (cercetată de E. Moscalu) și așezarea de la Riureni, aflate la circa 3 km mai spre nord. E vorba de cioburi puține care au apărut în mod sporadic, fără a constitui încăieri un strat de cultură². La fel stau lucrurile și cu fragmentele ceramice dacice specifice secolului I î.e.n. — I.e.n. și care în funcție de unele monede imperiale romane pot fi datate în secolul I î.e.n. Este vorba de o monedă de bronz de la Tiberius, emisă între anii 14—21, de un dupondius (an 73) și un denar (an 75) de la Vespasian, modene găsite sub cel mai vechi nivel de locuire romană. În schimb, cele trei monede de bronz de la Domitian (una din anii 92—94, iar la alte două foarte uzate nu se poate preciza anul emisie) și una bătută din acelaș metal de Nerva (anii 96—98), tot uzată, ar putea pune problema unei prezențe romane la Stolniceni încă din această vreme, în măsura în care monedele nu au circulat și în primii ani ai domniei lui Traian, așa cum credem noi, ținînd seama de faptul că ele au apărut în cel mai vechi nivel de locuire romană, bine datat cu monede de la Traian (emisiuni din anii : 100, 104, 112—114 și 115), cit și de faptul că toate monedele de la Domitian și Nerva sînt foarte uzate³.

În funcție de observațiile făcute pînă în prezent este de presupus că la Stolniceni a fost o modestă așezare dacică a cărei existență poate fi dovedită arheologic în perioada Augustus-Traian. Probabil că aici locuiau mai ales oamenii care lucrau la încărcarea sării (adusă de la Ocenele Mari) în bărcile care navigau pe riul Olt. Sărăcia materialului dacic de la Stolniceni conștatează cu bogatele vestigii din aceeași vreme constatate la Ocnîța (pe dealul Cosota) și Buleta, așezări dacice situate pe dealurile din apropiere. Este și motivul pentru care nu poate fi acceptată localizarea Buridavei dacice la Stolniceni, așa cum s-a presupus de unii cercetători și subscriem la teza că Buridava dacică a fost la Ocnîța⁴, apoi (ca și în alte situații) în epoca romană, ca o concesie făcută localnicilor, pentru ai apropia de ei într-o convețuire pașnică, romanii dau numele de Buridava așezării de la Stolniceni.

În cadrul așezării romane din sectorul termele mari — priza nr. 1 s-au identificat șase niveluri de locuire, cinci sînt romane, iar al șaselea se datează post retragerea stăpînirii romane din Dacie.

În funcție de materialul arheologic și în special de cel epigrafic (cărămizi cu ștampile) și numismatic se poate susține că romanii s-au instalat la Stolniceni încă de la sfîrșitul primului război dacic (an 102). Primele

2. Cf. Gh. Bichir și P. Bordașu, *Șantierul arheologic Stolniceni-Buridava, Materiale și cercetări arheologice*, 1982, (sub tipar).

3. *Ibidem*.

4. D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981.

construcții la Stolniceni se fac în vremea lui Traian și la realizarea lor participă trupe aduse din Moesia Inferior cum sînt legiunile : I Italica, V. Macedonica, XI Claudia și din unitățile auxiliare, cohors II Flavia, Bessorum, pedites singularis etc.

Nivelurile de locuire din așezare corespund cu faze de mari refaceri a termelor. În cadrul termelor mari s-au identificat încăperi cu hypocaust, guri de cupatoare pentru încălzit (*praefurnia*), căzi (*alveus*), bazine (*piscina*), canale de aducțiune și de eliminare a apei etc. (fig. 2/1—8) și s-a descoperit un numeros material de construcție constînd din cărămizi de forme și mărimi diferite, olane, tuburi de apeduct și pentru încălzit, elemente de mozaic (mici cărămizi) în formă de „pișcot“ și mai rar patrate, cruciforme sau sexagonale, cuie și scoabe de mărimi diferite etc. Interesante sînt elementele de structură realizate într-o tehnică impecabilă și fragmentele de tencuială vopsită cu alb, galben și roșu pompeian. Vopseaua roșie (în cazul a două fragmente, e vorba

1

2

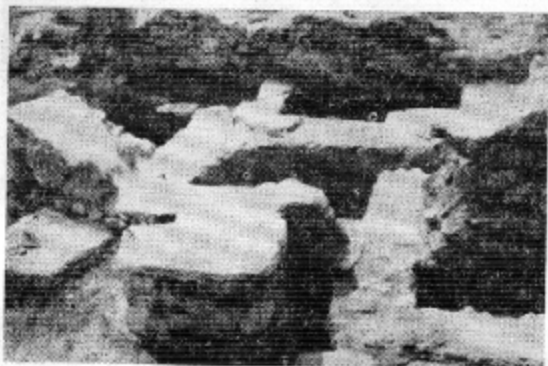

3

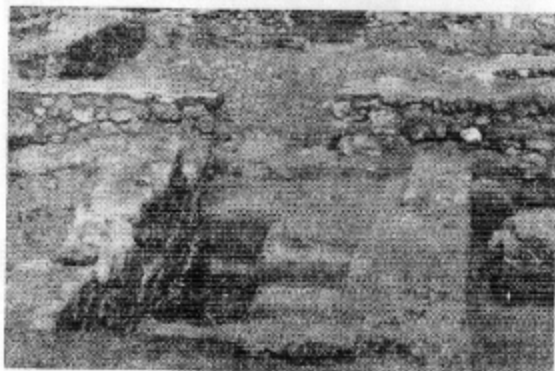
Fig. 1. Stolniceni, termele mari :
1—3 — aspecte din timpul săpăturilor.

4

5

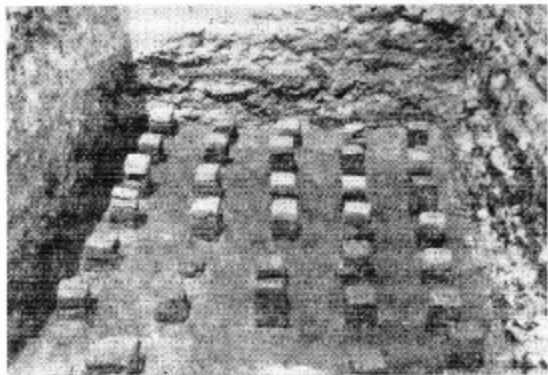
6

de pictură, este în unele cazuri atât de vicle și de bine conservată încât cu greu poți crede că a rezistat în pământ circa 1 700—1 800 de ani.

Menționăm că complexele dezvelite după ce au fost descrise, desenate și fotografiate au fost umplute cu nisip și apoi acoperite cu pământ pentru a nu fi distruse de intemperii și atmosfera poluată din preajma Combinatului chimic Govora, iar zidurile au fost acoperite cu o șapă de ciment.

Zidurile sînt construite din piatră locală (tuful dacitic) adusă de pe dealurile din apropiere — din zona Ocele Mari — Buleta și majoritatea au temelii din pietre de riu, întrucît tuful dacitic se desagrega mai ușor. La unele dintre zidurile mai tîrzii (nivelurile III—V) este folosită și cărămida, care în nivelurile I—II era întrebuintată numai la pavaje, pilae, praefurnia, bazine și canale de eliminare a apelor. Zidurile din perioada Traian—Septim'us Severus sînt mai îngrijit realizate, cîtă vreme cele din perioada Caracalla — Aurelian reflectă din plin graba cu care au

foșt construite. Zidurile din vremea lui Filip Arabul sînt uneori construite numai din dărîmături, peste resturile anterioare nivelate, fără o bază solidă. Subliniem faptul că în timpul acestui împărat cea mai mare parte a termelor mari își schimbă destinația, încăperile mari sînt redimensionate și împărțite în două sau trei compartimente. Mai bine de 2/3 din terme sînt împrejmuite cu un așa zis zid de incintă (dezvelit pînă în prezent pe laturile de sud și vest), construit în grabă. Este posibil ca zona protejată să fi devenit fort pentru ostași și loc de refugiu pentru populația mai înstărită în caz de primejdie. Nu este lipsit de importanță nici faptul că cele mai multe arme găsite la Stolnicieni se leagă de această perioadă.

7

8

Cele cinci faze de distrugere și refacere reflectă tulburările existente la granița Imperiului roman în secolele II—III e.n., dar și forța imperiului de a reface în scurtă vreme daunele provocate de atacatori.

În cadrul așezării, ca și a termelor de altfel, cele mai multe materiale arheologice au apărut în nivelurile I—IV datate în perioada Traian-Filip Arabul, fapt ce reflectă perioada de maximă înflorire a centrului de la Buridava. În schimb, în nivelul V, cultura materială este mai modestă și reflectă din plin criza economică care se accentuase în această vreme.

În cadrul săpăturilor de la Buridava s-a descoperit o mare cantitate de ceramică bine stratigrafiată în majoritatea cazurilor. Ea este lucrată pe loc sau provine din import. În cadrul acestei ultime categorii amintim amforele, mortaria, terra sigillata și alte forme asupra cărora nu putem

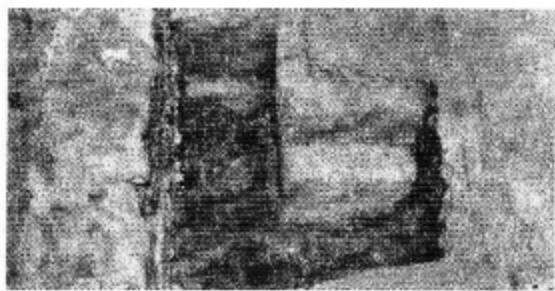
2

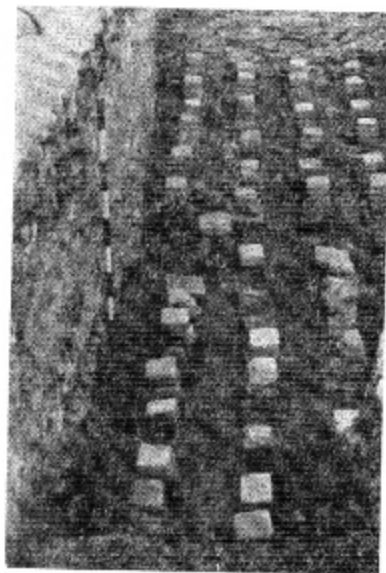

3

Fig. 2. Stolniceni, ter-
mele mari :

1-6 — bazine și căzi; 4,
7 — canale de scurgere a
apoi; 8 — hypocaust; la
fig. 2/5 se observă trep-
tele de coborire și țesire
din bazinul nr. 1.

8

insista aici. De reținut faptul că ceramica terra sigillata apare relativ frecvent, în special în nivelurile II—III c.n., respectiv în perioada Antoninus Pius-Caracalla. Cele mai multe forme de acest fel vin din Galia și numai o mică parte dintre ele pot fi considerate de origine panonică. Un loc aparte îl ocupă opaițele, relativ numeroase în toate nivelurile de locuire, unele dintre ele având imprimată cu majuscule ștampila fabricantului (CASSI, OCTAVI, FORTIS). Ceramica romană lucrată pe loc sau provenind din import, reprezintă circa 85 până la 90% din întregul material ceramic descoperit la Stolniceni, restul de 10—15% fiind dacic. Este și motivul principal (pe lângă multe altele) pentru care la Stolniceni vorbim de o așezare civilă romană și nu de una daco-romană cum se consideră în general.

În afară de ceramică la Stolniceni-Buridava s-au mai descoperit:

pietre de rîșniță, ustensile casnice (cuțite de fier, chei de fier și bronz, ace de cusut din os, bronz și fier, brațe de foarfece etc.), accesorii pentru veșminte (ace de os și bronz, fibule, cataramă) vase din sticlă și bronz (în stare fragmentară) aplice de bronz de forme și mărimi diferite, monede romane și multe alte obiecte. De o rară frumusețe este un zar de os găsit în campania din 1981. Multe dintre obiectele amintite aici și în special monedele, fibulele și unele dintre materialele ceramice constituind repere sigure de datare a complexelor în care au fost descoperite.

În funcție de datele de care dispunem pînă în prezent, nivelul I de locuire se datează în perioada Traian-Hadrian, încetarea lui putînd fi pusă cu multă probabilitate în prima parte a domniei lui Antoninus Pius. Nivelul II cuprinde parte din domnia lui Antoninus Pius pînă la Commodus, nivelul III perioada Commodus-Caracalla, nivelul IV perioada Caracalla-Filip Arabil, iar nivelul V intervalul de timp dintre Filip Arabil și Aurelian (an 275). Toate nivelurile de locuire păstrează urme de incendiu și distrugere, cele mai puternice însă s-au constatat în nivelurile III și IV, distrugerii puse pe seama atacului carpic din anul 214 în vremea lui Caracala (nivelul III)⁵ și incursiunilor aceluiși grup de populație din anii 245—247, cînd a fost distrusă și linia transalutană a limesului din sud-estul Daciei și împăratul Filip Arabil a fost nevoit să aducă unități

5. Cf. Gh. Bichir, *Chronologie et datation de la civilisation Militari-Chilia, Dacia, N.S.*, 24, 1980, p. 179; Idem, *Dacii liberi din Muntenia și relațiilor lor cu romanii, Thraco-Dacica*, 2, 1981, p. 88.

militare din alte regiuni pentru a face față acestei situații (din legiunea XXII Primigenia de pe Rin și a VII Claudia de la Viminacium)⁶. Distrugerii din această vreme se constată și în alte centre de pe limes-ul Alutan⁷. Din cauza spațiului rezervat, în prezentul studiu nu ne putem ocupa de cauzele care au dus la distrugerea celorlalte niveluri de locuire, o vom face însă cu alt prilej. Nivelul V încetează odată cu retragerea stăpînirii romane din Dacia în 275.

Ultimul nivel de locuire de la Stolnicieni, identificat în sectorul termele mari — priza nr. 1 aparține unei comunități formate din daco-romani rămași pe loc și daci liberi (carpi) pătrunși aici după retragerea stăpînirii romane din Dacia, așa cum arată unele gropi de cult (inhumări de cîini), parte din materialul ceramic și alte elemente asupra cărora nu putem insista aici⁸. Locuitorii ultimului nivel de locuire folosesc unele dintre construcțiile romane ale căror ziduri le refac cu pietre fără mortar, iar pavimentul (podeaua) locuințelor realizat în *opus signinum* este reparat acum cu lut. Unii dintre locuitori își construiesc chiar bordeie, tip de locuință ne cunoscut în cadrul așezării civile romane din perioada anterioară. Nivelul VI de locuire se datează în linii mari la sfîrșitul secolului al III-lea (post 275) și primele decenii ale secolului al IV-lea.

În campania din 1980 am reușit ca după mai mulți ani de încercări să putem săpa în curtea Mariei Albăstroiu, fost conac Boroneasa, unde D. Tudor considera (chiar că un plan cu dimensiuni exacte!) că a fost castrul de la Buridava⁹, menționat de papyrusul Hunt și *Tabula Peutingeriana*. Aici am trasat două secțiuni paralele (cam pe la mijlocul presupusului castru) cu dimensiunile de 40×1,50 m, la un metru distanță una de alta. În cele două secțiuni săpate n-am identificat nici un zid, în schimb am constatat existența unui strat de cultură subțire din epoca romană, sărac în material arheologic, distrus în cea mai mare parte de un cimitir medieval, datat pe baza a trei monede de bronz în secolul al XVI-lea.

S-au descoperit 23 de morminte ale căror gropi (greu observabile în profil) aveau forma rectangulară cu colțurile rotunjite și au fost adîncite pînă la stratul de piatră, care în mod obișnuit se află la 1,20 m. Oasele erau prost conservate, iar la indivizii mai tineri ele s-au descompus aproape complet. Scheletele aveau orientarea est-vest (cu capul la vest), cu mici oscilații spre sud sau nord, în funcție de anotîmpul cînd au fost înmormîntați cei în cauză. Poziția scheletelor era cea întinsă pe spate cu mîinile așezate pe piept sau abdomen, iar uneori alunecate pe bazin. Trei dintre schelete aveau mina dreaptă îndoită din cot și dusă către bărbie. Craniile erau în poziția normală ori înclinate spre dreapta sau spre stînga. La unele dintre morminte s-au păstrat și urme de cosciug. Cu excepția celor trei monede amintite, mormintele n-au avut nici un fel de inventar¹⁰.

6. Vezi Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 181—183; Idem, *Archaeology and History of the Carpi*, I, Oxford 1976, p. 169—171.

7. Cf. D. Tudor, *Historia-Wiesbaden*, XIV, 1965, 3, p. 368—380.

8. Cf. Gh. Bichir, *Les Daces libres de l'époque romaine à la lumière des données archéologiques*, *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 299—300.

9. D. Tudor, *Oltenia romană*, p. 270 și fig. 59/2.

10. Cf. Gh. Bichir și P. Bordașu, *op. cit.*, Rezultatele obținute aici vor fi publicate de P. Bordașu.

Așadar problema identificării castrului de la Stolniceni-Buridava, rămâne deschisă și în campaniile viitoare vor trebui făcute noi sondaje în zonă, inclusiv în curtea Mariei Albăstroiu. Un lucru este cert însă că ceea ce D. Tudor considera zid al castrului erau simple blocuri de piatră (tuf dacitic) puse de proprietarul casei pentru a proteja gardul.

În 1981, datorită faptului că terenul a fost cultivat cu grâu am făcut săpături de salvare în punctul la „Potecă” acolo unde lucrătorii de la Înțreținerea drumuri și poduri au distrus mai multe ziduri cu prilejul săpării canalului amintit. Aici am deschis casete de o parte și de alta a șanțului făcut de muncitorii de la drumuri și poduri, dezvelind o suprafață de 20×9 m, în cadrul căreia am identificat ruinele termelor mici, contemporane în parte cu termele mari. Noile terme au fost construite în aceeași tehnică cu primele și au folosit aceleași materiale: piatră de carieră (tuf dacitic), pietre de râu, cărămizi etc. S-au dezvelit în parte două încăperi cu hypocaust și s-a identificat la est de terme cu segment dintr-o conductă de apă, făcută din tuburi de lut ars.

Alte două secțiuni (cu dimensiunile de 32×2 m, notate cu B 1 și B 2) au fost trase la sud de „Potecă”. În ambele secțiuni au fost identificate ziduri de la diverse construcții, a căror rost rămâne să fie precizat în anii viitori când se va extinde săpătura. De reținut faptul că în secțiunea B 1 s-a găsit o mare cantitate de „pișcoturi” de teracotă de la pavajul unei locuințe, realizat în *opus spicatum*, distrusă de arăturile adânci făcute cu tractorul, iar în B 2 instalația de hypocaust a unei locuințe ale cărei ziduri au fost făcute din piatră și cărămidă. Așa cum am amintit deja, spre deosebire de sectorul termele mari — priza nr. 1 — unde am identificat șase niveluri de locuire, la „Potecă” am putut preciza patru niveluri de locuire. În funcție de materialul descoperit, inclusiv moneda, se poate spune că în sectorul „Potecă” locuirea începe în vremea lui Antoninus Pius și se încheie odată cu retragerea Aureliană. În acest sector lipsesc urmele din epoca Traian-Hadrian și cele corespunzătoare nivelului VI din sectorul termele mari — priza nr. 1, fapt ce arată că după retragerea stăpânirii romane din Dacia locuirea se restrânge numai la zona centrală.

S-a constatat că în așezarea civilă romană alături de coloniști au trăit și dacii așa cum arată ceramica descoperită. Sînt prezente peste tot ceașca dacică și vasul-borcan ornamentat cu brîu alveolar în relief, de asemenea cănița cu o toartă, aceasta din urmă lucrată la roată. Apariția în nivelul de locuire de la începutul secolului al III-lea (nivel datat cu moneda de la Caracalla) a ceștilor dacice lucrate la roată și a vaselor-borcan cu brîu alveolar, realizate în aceeași tehnică, demonstrează că simbioza daco-romană a fost atât de profundă în această vreme, încît dacii au început să-și lucreze și formele lor tradiționale-specifice în manieră romană. Dovezi ale însușirii limbii latine de către localnici le constituie numeroasele litere și chiar nume, sgîrțiate stîngaci pe vasele de uz comun, descoperite în nivelurile de locuire din sec. III e.n.

De altfel despre continuitatea populației dacice în regiune vorbește însuși denumirea așezării — *Buridava* — toponimic geto-dacic pe care romanii l-au dat așezării întemeiată de ei în anii 102—105. Probabil că

după distrugerea aşezării de la Ocnîța (Buridava dacică)¹¹, romanii au adus în teritoriul noii Buridava la Căzănești și la Plută, parte din populația dacică. Altă parte din locuitorii dacei de la Ocnîța, au fost aşezați la loc deschis pe malul stîng al pîrîului Sărat, la vest de actualele băi de la Omele Mari, în punctul Bozasca unde există o aşezare din secolele II—III e.n.¹². Aici au rămas cu asentimentul romanilor cei care erau necesari pentru exploatarea sării. Este cunoscut de altfel că pe tot cuprinsul Daciei intra și extra carpatice, după cucerire, romanii au interzis localnicilor să mai locuiască în aşezări întărite sau situate în locuri retrase cu relief accidentat și i-a obligat să se așeze în locuri deschise ce puteau fi mai ușor supravegheate. Acest lucru arăta că de crîncene au fost războaiele de cucerire, încît romanilor le mai era încă teamă de daci și după înfringerea lor.

Descoperirile arheologice făcute la Stolniceni resping teza conform căreia stăpînirea romană în Dacia a fost efemeră. În același timp construcțiile începute chiar în intervalul dintre cele două războaie dacice, evidențiază intenția împăratului Traian, de a rămîne definitiv în Dacia, încă înainte de începerea celui de al doilea război dacic. Dintr-un puternic centru militar la începutul secolului al II-lea e.n., așa cum vom arăta într-un studiu viitor, Buridava romană a devenit în cursul secolelor II—III e.n., un puternic centru economic.

Identificarea ultimului nivel de locuire din sectorul termele mari — priza nr. 1, arată că după retragerea stăpînirii romane din Dacia, cei care pătrund pe teritoriul fostei provincii sînt carpii și nu goții așa cum credeau unii cercetători¹³. Așa încît, se poate spune că pierderile în populație suferite de provincia Dacia ca urmare a retragerii armatei și a unei părți din populația întărită au fost compensate prin pătrunderea dacilor liberi. Pătruși pe teritoriul fostei provincii romane, dacii liberi au revitalizat elementul daco-roman, făcîndu-l să reziste și să iasă victorios din confruntările cu diverși migratori, întărind astfel romanitatea Carpato-danubiană¹⁴. Se poate spune fără teamă de a greși că oamenii pămîntului, respectiv populația rurală din Dacia post-romană, compusă din daco-romani și întărită prin daci liberi, trăind în anonimat într-o vreme cînd era auzită tot mai puternic zarva și teama stîrnită de migratori (goți, huni, gepizi, avari, slavi) care atacau imperiul (fapt ce explică de ce daco-romanii nu mai apar în izvoarele scrise) a salvat romanitatea carpato-danubiană-pontică. Această populație formată din daco-romani și daci liberi stă la temelia poporului român.

11. Cf. supra nota 4.

12. Cf. Gh. I. Petre, S.C.I.V., 17, 1966, 1, p. 171—173.

13. Fr. Altheim, *Die Soldatenkaiser*, Frankfurt am Main, 1939, p. 103; Idem, *Le déclin du monde antique*, Paris, 1953, p. 250.

14. Cf. Gh. Bichir, *Dacii liberi în secolele II—IV e.n.*, Revista de Istorie, 33, 1980, 3, p. 468—469; Idem, *Dacii liberi factori de permanență și continuitate în spațiul carpato-danubian*, în vol. omagial editat de Universitatea din București: 2050 de ani de la făurirea de către Burebista a primului stat independent și centralizat al geto-dacilor, București, 1980, p. 158—159.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES À STOLNICENI,
RM. VILCEA

RÉSUMÉ

Mettant en valeur les résultats des recherches archéologiques entreprises à Stolniceni, l'auteur (le chef du chantier archéologique depuis une décennie) présente des preuves incontestables du processus de romanisation du II—III-e siècle de notre ère.

Toutes ces recherches prouvent que la population rurale de Dacie, dans la période qui a suivi l'époque roumaine, population formée de Daco-Roumains auxquels on ajoute les Daces libres, est à la base de la formation du peuple roumain.